

Crna Gora
Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

Adresa: ul. Stanka Dragojevića 2,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 242 835
fax: +382 20 224 450
www.mif.gov.me

Br: 02-03-8511/1

Podgorica, 25.06.2021. godine

MINISTARSTVO ZDRAVLJA

-n/r ministarke, gospođe prof. dr Jelene Borovinić Bojović -

Poštovana gospodo Borovinić Bojović,

Na osnovu Vašeg akta broj: 8-501/21-1850/4 od 15. juna 2021. godine, kojim se traži mišljenje na *Predlog programa mjera za unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane u Crnoj Gori sa Akcionim planom od 2021. do 2022. godine*, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja daje sljedeće

MIŠLJENJE

Dostavljeni Predlog programa ima za cilj da podrži aktivnosti koje bi doprinijele poboljšanju zdravlja i dobrobiti stanovništva, a ujedno i smanjili zdravstvenu nejednakost i ojačali javno zdravlje.

Na tekst Predloga programa i pripremljeni Izvještaj o analizi uticaja propisa sa aspekta uticaja na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

U Izvještaj o analizi uticaja propisa navedeno je da za implementaciju predmetnog akcionog plana za 2021-2022. godinu potrebna su sredstva u iznosu od 422.000,00 € i da se ista izdvajaju kao redovna budžetska sredstva za određenu fiskalnu godinu. Takođe, planirane aktivnosti su vremenski ograničene i rok predviđen za završetak aktivnosti je IV kvartal 2022. godine.

Shodno navedenom, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja, sa aspekta budžeta nema primjedbi na predmetni *Predlog Programa mjera za unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane u Crnoj Gori sa Akcionim planom od 2021. do 2022. godine*.

S poštovanjem,

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ ANALIZI PROCJENE UTICAJA PROPISA

PREDLAGAČ: Ministarstvo zdravlja

NAZIV PROPISA: Predlog Programa mjera za unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane u Crnoj Gori sa Akcionim planom od 2021. do 2022. godine

1. Definisane probleme

- Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
- Koji su uzroci problema?
- Koje su posljedice problema?
- Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri?
- Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)?

Predlog Programa mjera za unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane u Crnoj Gori sa Akcionim planom od 2021. do 2022. godine ima za cilj da podrži aktivnosti na nivou Vlade i društva kako bi se značajno poboljšalo zdravlje i dobrobit stanovništva, smanjile zdravstvene nejednakosti i ojačalo javno zdravlje; da unaprijedi okruženje koje podstiče pravilan izbor hrane i napitaka; da promoviše pravilnu ishranu tokom života, posebno za najugroženije grupe; da ojača zdravstveni sistem u cilju promocije zdrave ishrane i da unaprijedi podršku nadzoru, praćenju, procjeni i istraživanju u vezi sa stanjem uhranjenosti i ishrane u CG.

Uzrok nastanka problema su loši stilovi života koji izazivaju poremećaje u ishrani, uključujući pothranjenost, nedostatak mikronutrijenata, povećana tjelesna težina i gojaznost, kao i nezarazne bolesti (NCD) koje su rezultat neadekvatne ishrane, i imaju zdravstvene i ekonomske implikacije na svim nivoima u društvu.

Subjekti koji su oštećeni su djeca koja pate od neuhranjenosti, zaostajanja u rastu i razvoju, male porođajne težine i deficita mikronutrijenata, trudnice i dojilje, i svi građani koji pate od prekomjerne težine, gojaznosti i hroničnih bolesti povezanih sa ishranom. Smanjenje faktora rizika u ovoj oblasti vrši se kroz primjenu zdravih stilova života, te kroz unapređenje i jačanje sistema zdravstvene zaštite u cilju djelotvornijeg i efikasnijeg djelovanja i efektivnog liječenja. Da bi se postigle održive promjene, aktivnosti zahtijevaju sveobuhvatan i multisektorski pristup, kao i tretiranje različitih uzroka neuhranjenosti. Implementacijom strateškog dokumenta i postignutim rezultatima kroz aktivnosti koje su predviđene akcionim planom želi se ostvariti uticaj na stanje uhranjenosti i ishrane, i to kroz koordinisano djelovanje, uključivanje međunarodnih organizacija i ostalih partnera, unapređenje službi i edukacija, što će rezultirati unapređenjem ove oblasti.

Ukoliko se ne bi usvojio i implementirao ovaj program ne bi došlo do unapređenja okruženja koje bi podsticalo pravilan izbor hrane i napitaka i promovisalo pravilnu ishranu tokom života, posebno za najugroženije grupe, što bi, u konačnom, rezultiralo izostankom unapređenja stanja u oblasti uhranjenosti i ishrane u CG.

2. Ciljevi

- Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?
- Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.

Globalni ciljevi i vremenski okviri vezani za hronične nezarazne bolesti koji su povezani sa hranom i ishranom u skladu sa ovim planom su:

- 25% smanjenja rizika od prevremene smrtnosti od kardiovaskularnih bolesti, raka, dijabetesa i hroničnih respiratornih bolesti do 2025. godine;

- 30% smanjenje unosa natrijuma/soli do 2025. godine;
 - smanjenje fizičke neaktivnosti za 10% do 2025. godine;
 - zaustavljanje trenda povećanja gojaznosti u djetinjstvu do 2025. godine;
- prestanak svih oblika malnutricije do 2030. godine.

Implementacijom akcionog plana i postignutim rezultatima kroz aktivnosti koje su predviđene akcionim planom želi se ostvariti uticaj na unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane, i to postizanjem sledećih operativnih ciljeva:

1. Unaprijeđeno okruženje koje podstiče pravilan izbor hrane i napitaka:

- Omogućiti "zdravi izbor hrane" (healthy food choices) u predškolskim i školskim ustanovama, uključujući definisanje standarda za hranu dostupnu na tržištu.
- Definisanje nutritivnog sastava školskog obroka.
- Koristiti lako razumljive i lake za korišćenje oznake postavljene na vidnim mjestima (prednjoj strani pakovanja i sl.).
- Poboljšati nutritivni kvalitet hrane i napitaka dostupnih u lancu snabdijevanja hranom, putem reformulacije proizvoda, uključujući programe smanjenja soli i uklanjanje trans masnih kiselina iz hrane.
- Sprovođenje mjera za smanjenje pritiska svih oblika marketinga hrane sa visokim sadržajem energije, zasićenim mastima, trans masnim kiselinama, šećerom ili soli koji mogu uticati na djecu.
- Primjena ciljanih fiskalnih mjera u cilju promovisanja nutritivno vrijedne hrane, vodeći računa o vulnerabilnim grupama.

2. Promovisana pravilna ishrana tokom života, posebno za najugroženije grupe:

- Promovisati pravilnu ishranu koja je u skladu sa preporukama kako prije začeća, tako i tokom trudnoće i nakon porođaja.
- Povećati mjere za zaštitu, promociju, podršku i rješavanje prepreka za adekvatno dojenje i obezbijediti odgovarajuće prihranjivanje; Usvojiti nacionalne smjernice, pored praćenja i uspostavljanja standarda za marketing komplementarne hrane, savjetovanje o ekskluzivnom dojenju prema preporukama SZO; Sprovesti Međunarodni kodeks marketinga zamjena za majčino mlijeko (Kodeks) i Inicijativu za bolnice prilagođene bebama (ili slične standarde) i uključiti sveobuhvatno praćenje istih.
- Razviti stratešku komunikaciju sa javnošću kako bi se poboljšala sposobnost građana da donose zdrav izbor, uzimajući u obzir potrebe različitih starosnih grupa, polova i socio-ekonomskih grupa, organizovanjem kontinuiranih edukacija o principima pravilne ishrane za sve populacione grupe, organizovanjem medijskih kampanja, a prije toga izradu nutritivnih smjernica za sve populacione grupe. Preporučuje se korišćenje društvenih mreža i svih dostupnih mogućnosti za promociju osnovnih principa pravilne ishrane.

3. Ojačan zdravstveni sistem u cilju promocije pravilne ishrane:

- Organizovanje edukacija i savjetovanja, na nivou primarne zdravstvene zaštite, o principima pravilne ishrane i time uticati na promjene ponašanja u ishrani za sve rizične grupe, a sve u cilju prevencije hroničnih nezaraznih bolesti.
- Izvršiti odabir zdravstvenih radnika školovanih iz oblasti hrane i ishrane i organizovati njihovu obuku za rad u savjetovalištim i centrima za promociju zdravlja.

4. Unaprijeđena podrška nadzoru, praćenju, procjeni i istraživanju:

- Ojačati i proširiti nacionalno reprezentativna istraživanja o hrani i ishrani i osigurati dostupnost antropometrijskih podataka, posebno za djecu mlađu od pet godina.
- Uspostaviti i održavati baze podataka o potrošnji hrane i antropometrijske sisteme nadzora koji omogućavaju razdvajanje prema socioekonomskom statusu i polu

Krovna strateška dokumenta na koja se ovaj program naslanja, osim Nacionalne Strategije održivog razvoja do 2030. godine koja je u analizi pokretača pritiska stanja i uticaja u tematskom području zdravlje predstavila uticaj zajedničkih faktora rizika (nezdrava/nepravilna ishrana) za većinu preventabilnih nezaraznih bolesti, važno je navesti i dokument Pravci razvoja Crne Gore 2018-2021 u okviru održivog rasta, a u skladu sa Master planom razvoja zdravstva Crne Gore, koji u fokusu ima prevenciju i kontrolu nezaraznih bolesti.

3. Opcije

- Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati "status quo" opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza donošenja predloženog propisa).
- Obrazložiti preferiranu opciju?

Program mjera za unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane u Crnoj Gori predstavlja neophodnu i preferiranu opciju za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema iz ove oblasti, i jedini je način koji omogućava kreiranje i implemetaciju akcionog plana sa definisanim aktivnostima.

U cilju ispunjavanja ciljeva i rješavanja problema potrebno je realizovati predviđene aktivnosti planirane akcionim planom, i na taj način unaprijediti stanje uhranjenosti i ishrane. Neophodno je angažovanje svih nosilaca aktivnosti, kako bi se što kvalitetnije unaprijedila predmetna oblast, odnosno smanjio broj neuhranjene djece s jedne strane, i prevenirale zdravstvene posljedice koje izaziva gojaznost s druge strane, a samim tim i troškovi koji iz toga proizilaze bi bili značajno umanjeni. Potrebno je ostvariti smanjenje faktora rizika u ovoj oblasti kroz primjenu i promociju zdravih stilova života, te unapređenje i jačanje sistema zdravstvene zaštite u cilju djelotvornijeg i efikasnijeg djelovanja, te promocije zdravlja.

4. Analiza uticaja

- Na koga će i kako će najvjerovatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektne.
- Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima)
- Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti,
- Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija;
- Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.

Predložena rješenja u ovom programu uticaće na poboljšanje zdravlja djece, trudnica i dojilja, kao i svih subjekata u zdravstvenom sistemu, tako što će se aktivnostima uticati direktno i indirektno na povećanje svijesti o faktorima rizika koji dovode do neuhranjenosti i problema sa ishranom, te gojaznosti i posljedica koje gojaznost izaziva, ali i izmjenom ponašanja i navika vezanih za ishranu kod svih subjekata.

Predložena rješenja će uticati na način što će biti: izmijenjeni i implementirani pravni akti i smjernice koje regulišu ovu oblast; povećana dostupnost školskih dvorana i sportskih terena djeci i mladima i pored redovne nastave najmanje 2 sata dnevno; edukovan kadar u predškolskim i školskim

ustanovama, kao i ljekara u primarnoj zdravstvenoj zaštiti; implementirana školska šema voća, povrća i mlijeka u školama u Crnoj Gori; definisan nutritivni sastav školskog obroka; praćeni higijensko-sanitarni uslovi u školama; implementiran Baby Friendly program u bolnicama; implemetiran i promovisan „Vodič za dojenje” i "Kodeks zabrane reklamiranja zamjena za majčino mlijeko"; uspostavljena kvalitetna međunarodna saradnja; organizovanao barem jedno novo istraživanje; sproveden monitoring nad marketingom proizvoda bogatih šećerom, zasićenim i trans mastima i soli po SZO protokolu; i dr.

Smanjenjem broja obolijevanja smanjiće se u značajnom dijelu i finansijska sredstva koja se izdvajaju za liječenje pacijenata oboljelih od ovih bolesti.

Primjena ovog programa nema za posledicu troškove na teret građana i privrednih subjekata. Predlogom akcionog plana se ne podržavaju uslovi za stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu niti tržišna konkurencija, niti uvodi administrativna opterećenja i bisnis barijere.

Odjeljak 5: Procjena fiskalnog uticaja

- Da li je potrebno izdvajanje finansijskih sredstava za implementaciju propisa i u kom iznosu?
- Da li je izdvajanje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda?
- Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze?
- Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijeđena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu
- Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proisteci finansijske obaveze?
- Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihodi za budžet Crne Gore?
- Obraložiti metodologiju kojom je korišćenja prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.
- Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda?
- Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na inicijativu za donošenje predloga propisa? Obrazložiti.
- Da li su dobijene primjedbe implementirane u tekst propisa? Obrazložiti.

Za implementaciju predloženog akcionog plana za 2021. - 2022. godinu potreban je iznos od 422.000,00€. Nije potrebno dodatno izdvajanje finansijskih sredstava za implementaciju ovog dokumenta.

Sredstva se izdvajaju za vremenski period tokom 2021. i 2022. godine za potrebe realizacije aktivnosti predviđenih programom.

Implementacijom akcionog plana ne proizilaze međunarodne finansijske obaveze.

Predlog akcionog plana je vremenski ograničen, shodno tome, za realizaciju utvrđenih aktivnosti predviđeni rok je: IV kvartal 2022. godine. Izdvajanja finansijskih sredstava za akcioni plan vrše se kao redovna budžetska sredstva iz Budžeta Crne Gore. Sredstva planirana za realizaciju aktivnosti iz ovog Akcionog plana obuhvataju narednu kalendarsku godinu, jer je rok za završetak aktivnosti, kao što je prethodno navedeno, IV kvartal 2022. godine.

Za usvajanje ovog Predloga akcionog plana nije predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih bi mogle proisteci finansijske obaveze.

Implementacijom akcionog plana neće se ostvariti prihodi za budžet Crne Gore.

Za obračun finansijskih izdataka/prihoda korišćena je metodologija prethodnog Programa mjera za unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane u Crnoj Gori, metoda procjene kao i iskustva zemalja regiona koji imaju ovakav Akcioni plan, pa su nosioci aktivnosti, posebno predstavnici Instituta za javno zdravlje,

shodno prethodnom iskustvu i planiranim projektima napravili presjek potrebnih sredstava koja su neophodna za realizaciju aktivnosti predviđenih ovim programom.

Nije bilo problema u obračunu finansijskih izdataka /prihoda niti su postojale sugestije Ministarstva finansija na inicijativu za donošenje predloga akcionog plana.

6. Konsultacije zainteresovanih strana

- Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertiza i ako da, kako;
- Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije);
- Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni, obrazložiti

U pripremi Predloga akcionog plana nije korišćena eksterna ekspertiza. Konsultovani su predstavnici Instituta za javno zdravlje, Fonda za zdravstveno osiguranje i zdravstvenih ustanova. Konsultacije su bile ciljane. Nije bilo novih predloga i sugestija iz razloga što je većina aktivnosti u 2020. godini bila nerealizovana zbog uticaja epidemije korona virusa Covid – 19 u CG, koja je uticala da većina aktivnosti ni tokom 2021. godine nije realizovana, pa je shodno tome, bilo potrebno prenijeti nerealizovane aktivnosti u narednu godinu, sa preciziranjem roka za realizaciju, a to je IV kvartal 2022. godine.

Zainteresovane strane su jednoglasno usvojile predloge i sugestije da se sve nerealizovane aktivnosti prenesu za narednu godinu, imajući u vidu da se akcioni plan donosi u II kvartalu 2021. godine, za period 2021 – 2022. godine.

7: Monitoring i evaluacija

- Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?
- Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?
- Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?
- Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?

S obzirom da je 2020. godina, i dio 2021. godine bio pun izazova zbog uticaja globalne pandemije uzrokovane korona virusom Covid - 19, usljed čega većina planiranih aktivnosti tokom godine nije realizovana, teško je predvidjeti kako će pandemija ubuduće uticati na realizaciju aktivnosti predviđenih akcionim planom. Dalje, jedna od prepreka je što u prvom dijelu 2021. godine nije uspostavljena multiresorska saradnja zbog uticaja epidemije virusa Covid -19, te preusmeravanja resursa na borbu protiv suzbijanja virusa. Izazov u sprovođenju aktivnosti ovog akcionog plana je i to što Komisija za kontrolu i unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane nije formirana. Takođe, potrebno je započeti sa ojačavanjem i osavremenjivanjem zdravstvenog sistema u skladu sa iskustvima razvijenih zemalja i dobrim praksama kako bi isti na adekvatan način odgovorio na izazove koje nameću poremećaji ishrane.

Glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva su: izmijenjen pravni okvir koji reguliše oblast koja se odnosi na okruženje koje podstiče pravilan izbor hrane i napitaka; broj subjekata koji su implementirali smjernice za unapređenje ishrane tokom životnog ciklusa; broj primarnih zdravstvenih ustanova koje sprovode aktivnosti promocije pravilne ishrane; izrađene smjernice za bolničku ishranu; broj zdravstvenih radnika uključenih u međunarodnu saradnju na projektima u oblasti ishrane; i broj sprovedenih studija i istraživanja.

Implementacija ovog strateškog dokumenta i postignuti uticaj unapređenju stanja uhranjenosti i ishrane biće efikasniji ukoliko se uspostave i sprovedu adekvatni mehanizmi monitoringa i evaluacije. Stoga će monitoring i evaluaciju realizacije aktivnosti predmetnog Programa i Akcionog plana za njegovu realizaciju vršiti Komisija za kontrolu i unapređenje stanja uhranjenosti i ishrane

koju će formirati Ministarstvo zdravlja Crne Gore. Evaluacija programa će se obaviti nakon isteka Programa u kombinaciji spoljne ekspertize i zaposlenih u Ministarstvu zdravlja.

Podgorica,
29.06.2021. godine

MINISTARKA
dr Jelena Borovinić Bojović

Jelena Borovinić Bojović